

РОЛЬ ТАНЦЮВАЛЬНИХ ТРАДИЦ І У ПАТРІОТИЧНОМУ ВИХОВАННІ МОЛОДІ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ ТА КНР

© Разуменко Т. О., 2016
<http://orcid.org/0000-0002-0682-3812>
<http://doi.org/10.5281/zenodo.192655>

У статті здійснюється компаративний аналіз аспектів впливу народної хореографії на процес патріотичного виховання молоді в Україні і КНР. Розглядаються поняття «свято», «танець». Оглядом розглядаються міжнародні фольклорні фестивалі. Народний та фольклорний танець розглядається як складова масових культурних заходів, народних гулянь, фольклорних фестивалів, бойових мистецтв. Робиться висновок про те, що народні танці сприяють єднанню різних народів, збереженню їх культурної самобутності, вихованню патріотизму.

Ключові слова: патріотичне виховання, народна хореографія, народні танці, свята, народні фестивалі.

Разуменко Т. О. Роль танцевальных традиций в патриотическом воспитании молодежи на примере Украины и КНР.

В статье проводится компаративный анализ аспектов влияния народной хореографии на процесс патриотического воспитания молодежи в Украине и КНР. Рассматриваются понятие «праздник», «танец». Обзорно рассматриваются международные фольклорные фестивали. Народный и фольклорный танец рассматривается как составляющая массовых культурных мероприятий, народных гуляний, фольклорных фестивалей, боевых искусств. Делается вывод о том, что народные танцы способствуют единению разных народов, сохранению их культурной самобытности, воспитанию патриотизма.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, народная хореография, народные танцы, праздники, народные фестивали.

Razumenko T. O. The role of dancing traditions in patriotic education of youth on the example of Ukraine and the People's Republic of China.

The article presents the comparative analysis of the impact of aspects of folk dance in the process of patriotic education of youth in Ukraine and China. The concepts «holiday» and «dance» are considered. The concept «patriotism» is defined as the special relation to the native land, its language, culture and traditions. The scientific works of domestic scientists (H. Alchevskaya, M. Grushevsky, A. Makarenko, V. Sukhomlinsky, K. Ushinsky, etc.) and Chinese (Syanlin Cui, Su Venmin) devoted to patriotism subject are analyzed. The review of international

folklore festivals is done. The contribution of the international organizations to promoting of folk arts including dancing, and also experience of holding dancing festivals in Ukraine is determined. Folk dance is regarded as a component of mass cultural events, folk festivals, martial arts. It is outlined the dance origin history in China, its connection with other arts. The parallel between Ukrainian and Chinese national dances is drawn. The most popular dances are analyzed. The conclusion is made that national dances promote union of various people and keeping of their cultural originality and exchange of experience between teachers, dancers and choreographers promotes rapprochement of both cultures.

Key words: *patriotic upbringing, folk choreography, folk dances, festivals, folk festivals.*

Постановка проблеми. Патріотизм визначається в сучасній педагогіці як ставлення до рідної країни, інших націй та народів, національних святинь, посиленню любові до країни, мови, почуттю відповідальності за її незалежність, збереженню матеріальних і духовних цінностей. Патріотизм завжди був однією з найважливіших складових процесу виховання молоді в усіх країнах світу у всі часи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичний аспект патріотичного виховання розробляли відомі українські педагоги минулого: Х. Алчевська, М. Грушевський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Продовжили роботу у цьому напрямі М. Антонєць, Л. Вовк, М. Євтух, В. Москалець, М. Сметанський, М. Ярмаченко та ін. За останні роки з'явилося чимало дисертаційних досліджень з проблем патріотичного виховання (Р. Петроговський, О. Гевко, О. Абрамчук, О. Стюпіна, С. Опришко, А. Максютів та ін.), але вони розкривають лише окремі аспекти зазначеної проблеми. Патріотичне виховання в КНР також знаходиться у центрі уваги. Серед сучасних китайських теоретиків можна назвати Сянлін Цуй, Су Веньмін.

Українська і китайська педагогічна освіта проходять зараз складний період розвитку, який пов'язаний зі зміною соціально-політичної та економічної моделі суспільства. Сучасний етап входження в міжнародний культурно-освітній простір вимагає виховання особистості, реалізації та самореалізації творчих можливостей. На тлі цивілізаційної глобалізації набуває небувалої гостроти проблема збереження національної культурної специфіки, патріотичного виховання, осмислення культурної спадщини.

Мета даної статті – схарактеризувати форми і методи роботи з молоддю з патріотичного виховання за допомогою народної хореографії на прикладі України та КНР.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою виховання громадянина-патріота України, утвердження любові до Батьківщини, духовності, моральності, наслідування найкращих прикладів мужності та звитяги борців за свободу і незалежність України було затверджено Указом Президента України (№ 580/2015 від 13 жовтня 2015 року) Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки [1]. В цьому документі зазначено, що інтеграційні процеси, пробудження громадянської і громадської ініціативи, виникнення різних громадських рухів, розповсюдження волонтерської діяльності відчувається на тлі сплеску інтересу і прояву патріотичних почуттів і нових ставлень до історії, культури, релігії, традицій і звичаїв українського народу.

Патріотичне виховання у Китаї (згідно зі 24 статтею Конституції КНР, Постановами КП КНР) ведеться у відповідності до принципів безперервності та спадкоємності [2].

Неможна не погодитися з твердженням сучасної дослідниці, що ефективним шляхом виховання духовно-моральних якостей особистості, до яких належить і патріотизм, є використання у педагогічному процесі засобів мистецтва [3].

На сучасному етапі як в Україні, так і в КНР виховання в душі патріотизму, дружби народів і віротерпимість доцільно будувати з максимальним урахуванням національно-регіональних особливостей, культурно-історичних традицій народу. Одним з основних видів роботи з формування патріотизму за допомогою мистецтва є фольклорні свята, дозвілля, розваги [4].

Свято – явище загальне і постійне саме в соціально-культурному житті будь-якого народу, тому що він виникає тільки там, де існують духовні зв'язки між людьми, і, породжений ними, в свою чергу, зміцнює ці зв'язки, демонструючи свої загальнолюдські соціально-культурні якості [5]. В сучасних умовах феномен свята істотно змінюється. Індустрія розваг, ЗМІ, віртуальна реальність дають можливість сучасній людині в будь-який момент потрапити в атмосферу свята. Однак, як стверджує сучасна філософська наука, в умовах

такого «безперервного карнавалу» святкова культура втілюється в індустрію розваг і втрачає свої унікальні конструктивні функції в культурному бутті [6].

Дуже важлива на державному рівні турбота про збереження і відновлення народних традицій, в т.ч. свят. Наприклад, з моменту прийняття та оприлюднення на 12 засіданні Державної ради КНР «Постанови про відзначення державних свят і пам'ятних дат» від 23 грудня 1949 р. Свято весни в Китаї стає офіційним святом. У 2007 році дні (весняних) поминок, свято початку літа, свято середини осені були призначені державними святковими і неробочими днями [2]. В структуру народних свят входять танці, спів, музика, ігрові та драматичні форми дійства.

Не дарма первісну назву свята в давньоєврейській мові було «хаг» від дієслова «хагаг» - танцювати. Фахівці пов'язують його походження зі святковою церемонією, яку здійснюють у танцювальних ритмах навколо вівтаря [7]. Танцювальні рухи розвивалися і внаслідок імітації рухів тварин, птахів, а пізніше – жестів, що відбивали певні трудові процеси.

Разом зі зміною соціальних умов життя змінювалися характер і тематика танцювального народного мистецтва, що включає в себе такі види хореографії, як фольклорний, народний, народно-сценічний і характерний танець. Однак саме народне танцювальне мистецтво, що проростає на рідному ґрунті, бере з народного джерела відтворену протягом століть філософську систему, мажорність, метафоричну обумовленість і проявляє свою неповторну індивідуальність.

Проблема масової культури, її вплив на молодь для України і Європи не нова, чого не можна сказати про КНР, яка довгий час розвивалася ізольовано від інших країн. Ось уже два десятиліття китайська педагогіка намагається протистояти засиллю західної масової культури, що йде в розріз з традиціями та ідеологією КНР. Головне в цій роботі – не заборона іноземних, а пропаганда своїх народних традицій [8].

З метою пропаганди народного (в т.ч. і танцювального) мистецтва створені EAFF (Європейська Асоціація фольклорних фестивалів) і WAFF (Світова Асоціація фольклорних фестивалів). Під час проведення фольклорних фестивалів демонструється різноманітність народних культур. Такі міжнародні культурні діалоги показують, що цінувати і захоплюватися чужою культурою вміють ті люди, які люблять і дорожать своєю рідною культурою і традиціями.

У серпні 2015 року проходив світовий чемпіонат з фольклору «World Folk-2015» в Болгарії (м. Бургас), в червні 2016 – IV Міжнародний фольклорний фестиваль «Свята трійця» в Македонії (м. Охрид). У конкурсних програмах взяли участь фольклорні ансамблі, фольклорні пісенні і танцювальні групи. Про значимість самих фестивалів говорить той факт, що на них були запрошені послы країн, чії колективи брали участь у відкритті [9].

Крім міжнародних фолк-фестивалів практично у всіх країнах Європи і Азії проходять національні. Серед таких фестивалів України хотілося б відзначити найбільш значущі: «Трипільське коло», «Країна мрій», «Арт-Поле», «Етновир», «Сорочинський ярмарок», «Українські мальви», «Фарби фольклору в Києві». Творець фестивалю «Країна мрій» Олег Скрипка вважає, що завдяки розвитку духовної культури, згуртованості і підтримки свого мистецтва, народ здатний зміцнити і побудувати свою країну заново – з успішною політикою і економікою [10].

Важко переоцінити виховну роль народних фестивалів, де обов'язково не тільки включення в програму національних пісень і танців, а також наявність національної символіки (прапори, костюми і т.д.) на урочистих церемоніях відкриття і закриття фестивалів. Національний костюм уособлює національну самосвідомість, етнічну самоідентифікацію. Сьогодні в тренді серед української молоді вишиванки, віночки, як серед китайської – кімоно з асиметричною застібкою і масивним широким поясом.

Особливо важливим в проведенні народних масових заходів є залучення молоді, дітей. Недаремно девіз WAFF звучить так: «За нами – пам'ять наших предків, перед нами – очі наших дітей!» [9]. Міжнародний фольклорний дитячий фестиваль у липні 2015 року відбувся в Пекіні (КНР) [11], в травні 2016 – в Охриді (Македонія).

До масових культурних заходів, що проводяться у свята, з нагоди особливих урочистих подій, відносяться і народні гуляння. Численне населення різних національностей проводять гуляння по-своєму весело і радісно. В Україні найулюбленішими є такі свята, як Різдво, Новий рік, Масниця, День незалежності, День міста і ін. З обходами ряджених, з виконанням хороводів, колядок, «коломибок», «гопака». У КНР – це Свято весни, Річниця створення КНР, Свято молоді, Міжнародний день трудящих і т.п. з традиційними уявленнями; колонами людей, танцюючих янге; драконами і левами; вправами

ушу; виступами акробатів; уявленнями на ходулях; феєрверками. Усюди, особливо в маленьких містах, поширені п'ятничні і суботні танці на міській площі під живу музику, гуртки національних танців [8].

В українських і китайських святкових гуляннях беруть участь народні колективи художньої самодіяльності. Танець як складова народної творчості сприяє розвитку і збагаченню внутрішнього світу особистості.

Народний (фольклорний) танець – вид народної танцювальної творчості, створений етносом, поширений в побуті, що відображає етнічні особливості, хореографічну мову, пластичну виразність етносу або етнічної групи, які проявляються в характері, координації рухів, в музично-ритмічній і метричній структурі танцю, манері його виконання [12]. Витоки фольклорного танцю майже завжди пов'язані з сільською місцевістю, хоча може він виконуватися і в містах.

Незважаючи на відмінності історичного характеру, різні часи зародження танців на території сучасної України і Китаю – 500 рр. н.е. і 3000 рр. до н.е., – фольклорні танці цих країн мають багато спільного в ритмічній побудові і малюнку рухів. Танець породили рухи, підлеглі ритму. Ритмічний початок народних танців підкреслюється виконавцем притупуванням, ударами, дзвоном кілець і т.д. Більшість танців виконуються під акомпанемент народних інструментів, деякі танці – з побутовими аксесуарами – хусткою, капелюхом, віялом, чашею та ін.

У різних культурах спочатку формувалися свої національні традиції танцю – структура, зміст, типологія, ритміка. Китайці роблять акцент на ідеальну координацію кожної частини тіла, на широкому використанні реквізиту, стилізованих кроках і жестах, унікальному акценті на русі під музику [13]. Європейські ж, навпаки, підкреслюють вміння зв'язки кроків і почуття музикальності. Китайському танцю властиві плавні, немов перетікаючи з одного в інше, рухи. Китайці створили хореографію рухів рук і ніг, щоб висловити свою відданість небесам і земним духам, відобразити повсякденне життя і розділити з духами і людьми почуття радості і задоволення. Український народний танець відрізняється багатством танцювальних фарб, життєрадісним запалом, великою щирістю, тонким і м'яким народним гумором. В цілому ж, народний танець – це мистецтво, яке приносить задоволення і виступаючим, і глядачам [14].

Українські народні танці бувають сольні і масові. До сольних відносять перепляс і парні, до масових – хороводи і танці-ігри. Хоровод – один з найдавніших жанрів народного танцювального мистецтва, головна ідея якого полягає в ходінні по колу під національну мелодію. За тематикою хороводи можна розділити на три групи: що відображають трудові процеси; відображають сімейно-побутові відносини; проявляють патріотичні почуття народу, оспівують рідну природу. Тепер хороводи втратили своє обрядове значення. Вони увійшли до репертуару професійних і самодіяльних виконавських колективів, особливо дитячих [12].

Танець в Китаї має міцні зв'язки з театром і бойовими мистецтвами. Більшість форм традиційного танцю зберігаються в Китайській опері. Багато стилізованих рухів бойових мистецтв – також елементи танцю. Найпоширенішим є ушу. У загальному вигляді воно представляє широкий комплекс психофізичних методів виховання члена суспільства на основі традиційних філософських доктрин, методик бою, лікування, дієтології, ритмології і морально-етичних принципів. Безсумнівно, що настільки широкий спектр ушу визначив такі ж самі широкі цілі тих, хто цим займається. Ушу допомагало воїну здобувати перемогу, селянина захищало від бандитів, послідовнику даосизму забезпечувало довголіття, послідовнику конфуціанства надавало внутрішню чистоту. Основа основ тренування в традиційному ушу – комплекси тао – вийшли з ранніх ритуальних танців. Найвідоміший бойовий танець – «велика битва», що виник у IX ст. до н.е. Китайські танці бувають парадні (які використовувалися для молитов богам), драматичні (для передачі переказів та історичних подій), бойові (для демонстрації бойових прийомів), сільськогосподарські (для святкування природних явищ і закінчення роботи), в цілому ж діляться на дві великі групи: танець-дію і танець-тварину [15].

За історико-етнографічними характеристиками і Україна, і КНР діляться на регіони, яким властиві деякі особливості танцювального мистецтва. Так, танцям північного і східного регіону України властива широта і розмах, західного ж, де переважає гірський рельєф, – обмеження танцювального поля, повороти на одному місці, невисокі підскоки, дрібні рухи [12].

Всі 55 національних меншин Китаю мають багаті пісенні і танцювальні традиції. За підрахунками, в країні існує близько тисячі видів танців, з яких найбільш відомі ханські «танець дракона», «танець лева», «танець з червоним

шовком»; монгольський «аньдай»; танець тибетців «сяньцзи»; уйгурський «сайнайму»; дайський «танець павича»; корейський «танець з віялами», який ділиться на цивільні і військові. Це вивірені і витончені рухи, що нагадують балет, під час яких використовується віяло і інші реквізити, такі як прапори, прикраси пір'ям, щоб підкреслити красу танцю. Не дарма «танці з віялом» входять в навчальну програму шкіл КНР.

При всьому різноманітті танцювального мистецтва в кожній країні є один-два танці, що є візитною карткою держави. В Україні – це «гопак», у Китаї – «танець дракона» і «танець лева».

«Гопак» – улюблений танець українських чоловіків, в якому вони проявляли свої вміння, спритність, гнучкість, характер. Рухи досить важкі, вимагають фізичної підготовки, однак виконуються невимушено, з посмішкою. «Гопак» – від українського вигуку «гоп», вимовленого під час виконання танцювальних елементів. Спочатку «гопак» був войовничим танцем запорізьких козаків. Про танець «гопак» козака говорили в народі: «Козак танцює, як на коні скаче». Не тільки цікавою, а й важливою в процесі патріотичного виховання молоді України є історія головного танцю країни. Звичайно ж, для досягнення мети у будь-якій групі, колективі, народу першорядним є єднання, єдність. У запорізьких козаків «гопак» мав особливе, організуюче значення. Найчастіше козаки, щоб після довгих суперечок показати свою згоду з планами дій гетьмана, що стоїть з булавою – символом гетьманської влади – у колі воїнів Запорізької Січі, виходили танцювати гопак. Пізніше цей танець стали виконувати не тільки на Січі, а й в селах і містах. Спочатку танцювати «гопак» дозволялося тільки чоловікам, згодом до нього увійшли і жінки, які танцюють, заграючи, поперемінно змінюючи пустотливий настрій на скромність, сором'язливість. Так «гопак» придбав форму, яку ми спостерігаємо зараз [16].

У 1987 році у Львові з'явилася школа «бойового гопака» – українського бойового мистецтва, відтвореного на основі елементів традиційного козацького бою, що збереглися в народних танцях. Засновником школи став В. Пилат. Цей вид спорту на межі танцювального мистецтва набув широкого поширення в Україні. З 1996 року проводяться всеукраїнські змагання з «бойового гопака». Підготовка фахівців в цьому виді спорту проводиться сьогодні у ВНЗ України. З 2001 року була створена і зареєстрована Міжнародна федерація бойового

гопака. Бойовий гопак – це молодіжний рух, який захоплює і об'єднує українців у всьому світі, незалежно від соціального і матеріального становища, політичних поглядів та віросповідання. Учні шкіл «бойового гопака», крім техніки боротьби, вивчають українські національні традиції і обряди, опановують мистецтво співу і танців, гри на музичних інструментах. Гопаківці виховуються в дусі патріотизму та загальнолюдської моралі, поваги до старших і до своєї історії [14].

Дуже схожий з «гопаком» і інший, присвячений запорізьким козакам, український парний танець - «козачок», названий так народом на честь своїх захисників. Фактично це «гопак» в дещо спрощеній формі. «Козачок» обов'язково і завжди танцювали парами, в ньому беруть участь дівчата, внаслідок чого він більш ліричний, не має великих трюків, малюнків.

Спочатку «танець лева» і «танець дракона», як було зазначено вище, були частиною культурної спадщини тільки ханьців, але з часом ці танці стали виконувати і представники інших етнічних груп, що проживають в Китаї. Безперечно, найпопулярнішим народним уявленням в Китаї є «танець лева». Це особлива постать лева, керована двома людьми, що знаходяться всередині «звіра». Базові рухи танцю можуть бути знайдені в більшості китайських бойових мистецтв. «Танець лева» має різне значення в Північному і Південному Китаї. У Північному Китаї «танець лева», як правило, має набагато більш виразне виконання акробатичних зв'язок, тому що танцюристи Північного Китаю вважають, що і в цьому виражається лють і спритність могутнього лева. Північний лев має забарвлення з поєднання червоного, оранжевого і жовтого (королівського) кольору, проте жіноча особина у виставах має хутряний тулуб зеленого кольору з великою кудлатою головою золотистого кольору. У Південному Китаї лев має символічну роль сторожа, стоїть проти злих духів. Колірна гамма південного лева не представляє особливої важливості, тому вони з'являються в різних кольорах. Південний лев має невеликі розміри і непропорційно великі очі з рогом в центрі голови і з дзеркалом на лобі, яке відбиває світло при кожному русі звіра.

Дракон – надзвичайно шанована в Піднебесній міфічна істота. Він уособлює собою силу, могутність і державність. У танці виражається схиляння перед ним і прохання приборкати вітри і пролити на землю дощі для отримання щедрого врожаю. Розфарбований фантастичний змії робиться

з полотна, рейок і вербових прутів. Часом він досягає в довжину 10 метрів. Тіло чудовиська складається з секцій, число яких за традицією має бути обов'язково непарним. Кожну частину на бамбуковій жердині несе один з виконавців. Під ритмічні удари барабанів і мідних тарілок дракон, звиваючись, злітає вгору і тут же нахиляється до самої землі, плавно пливе і звивається кільцями. Міфічне чудовисько слідує за кулею. Китайці кажуть, що «дракон грає з перлами». Як було зазначено раніше, «танець лева» виконують лише два танцюриста, а «танець дракона» вимагає, як мінімум, 10 танцюристів. Це, безумовно, одна з причин такої популярності «танцю лева», тому що він може бути поставлений в будь-якому, навіть самому маленькому і віддаленому селі, і на півдні Китаю, де велика частина населення не володіє акробатичним мистецтвом [13].

І «танець лева», і «танець дракона» виконуються після веселої новорічної ночі протягом двотижневих масових гулянь. Головна роль у святі відводиться феєрверкам, петардам і всіляким хлопавкам. За давньою легендою, шум і гам повинен відлякати від домівок злих духів, серед яких і міфічний єдиноріг Нянь, що з'являється щороку в кінці зими і наводить жах на людей. Обов'язковим атрибутом китайського Нового року є також вуличні акробати і фокусники. До речі, «танець лева» можна побачити не тільки в свято весни, а й на весіллях і похоронах, і біля ліжка хворого, щоб вигнати демонів, і при відкритті магазину – на удачу [17].

Не можна сказати, що акробатичні елементи чужі українським вуличним гулянням. Трошки підзабута юнацька гра «вежа» поступово відроджується. Мистецтво «будувати вежі» полягає в тому, що на плечі п'яťох найдужчих хлопців стають четверо, на них – троє, ще вище – двоє і, нарешті, – один. Багатоярусна акробатична композиція не просто стояла, а й рухалася, танцюючи, що вимагало від виконавців великої узгодженості в рухах. Такою «вежею» за старих часів закінчувалися «гаївки».

«Танець лева» – дуже складний у виконанні. Незважаючи на масове захоплення в Україні азіатською культурою «танець лева» тут ніхто не освоїв. Популярними в молодіжному середовищі стають майстер-класи в рамках міжнародної студентської програми «Толерантність в мистецтві народно-сценічного танцю».

Висновки. Розвиток міжнародних зв'язків України і КНР в останні роки сприяло культурному обміну в області танцювального мистецтва. Хореографи, балетмейстери, викладачі, студенти обох країн наочно показують, що народні танці сприяють єднанню різних народів і збереження їх культурної самобутності [18].

Безперечно, танець – універсальна мова спілкування, важливий важіль у формуванні ідеалів, цінностей, внутрішнього і зовнішнього вигляду людини, потужний педагогічний фактор щодо формування моральних принципів особистості, культури міжособистісних відносин і, звичайно ж, патріотизму.

Література

1. Ван К. Поступательная история китайского танца / Кэфэн Ван. – Шанхай: Издательство Народа, 1989. – 389 с.
2. Васильева Н.Б. Патриотическое воспитание студентов в вузах КНР [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: internationalconference.ru/images/PDF/2016/20/patrioticheskoe-vospitanie
3. Верховинец В. Теория украинского народного танца / В. Верховинец. – К. : Муз. Украина, 1990.–205с.
4. История культуры Китая. Учебное пособие. – Спб.: Лань, 1998. – 414с.
5. Китайский хореографический словарь/под. ред. Ван Кэфэн. – Пекин: Издательство Культуры и Искусства, 1994. – 432 с.
6. Лекції з педагогіки вищої школи: навч. посіб. / за заг. ред. В.І. Лозова. – Харків: ОВС, 2006. – 495 с.
7. Носов Н. Г. Украинско-китайские отношения / Н. Г. Носов. – К. : Наука, 1998. – 216 с.
8. Поправко О. В. Конструктивний потенціал свята як символічної форми культури : автореф. дис. ... канд. пед. наук / О. В. Поправко. – Харків, 2012. – 19 с.
9. Развитие танцевального искусства в Китае. Развитие танцевального искусства в Китае в 19-20 вв. [Электронный ресурс]. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.disus.ru/knigi/237930-1-razvitie-tancevalnogo-iskusstva-kitae-19-20-soderzhanie-vvedenie---3-glava-kitayskiy-tancevalniy.php>.
10. Степанова И. В. Определение праздника. Проблемы терминологии / И. В. Степанова // Мир науки, культуры, образования. – 2008.– № 1.– С. 46-47.

11. Стьопіна О.Г. Виховання патріотизму у студентської молоді засобами мистецтва: автореф. дис. ... канд. пед. наук. – 13.00.07. – теорія і методика виховання / О.Г. Стьопіна. – Луганськ, 2007. – 21 с.
12. Танцевальное искусство// Энциклопедия нового Китая/ пер. с англ. – М.: Прогресс, 1989. – 519с.
13. Указ Президента України №580/2015 Про стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://www.president.gov.ua/documents/58022015-19494>
14. Українське народознавство : навч. посібник / за заг. ред. : С. П. Павлюка, Г. Й. Горинь, Р. Ф. Кирчіва. – Львів : Фенікс, 1994. – 608 с.
15. Фестиваль «Етновир» [Електронний ресурс]– Режим доступу до ресурсу: <http://www.etnovyr.org.ua/>.
16. Фольклорные фестивали в Украине в 2015 году [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://childmusicfest.com/fest/8>.
17. Шкоріненко В. О. Народний танець як складова української культури / В. О. Шкоріненко // Культура і сучасність. – 2004.– № 2. – С. 87-90.
18. European Association of Folklore Festivals [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.folklorefestivals2014/eaff.eu>.